

פרשת חיי שרה - התמודדות עם משברים

תפקיד השטן במיתת שרה

1. בראשית פרק כג, א-ג

(א) ויהיו זמי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים שָׁנֵי זַמִּי שָׂרָה:
(ב) וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבֶּעַ הוּא זֹבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם
לְסֹפֵד לְשָׂרָה וּלְבָכָתָהּ: (ג) וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מוֹתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל
בְּנֵי זֹת לְאָמְרוֹ:
רש"י

לספוד לשָׂרָה ולבָּכָתָה – ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי צקורת העקידה שזדמן זנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנה ומתה:

2. ספורנו בראשית פרק כג פסוק ב

(ב) ותמת שרה. אחר שנולדה רבקה הראויה למלאת מקום שרה ושנודע זה לאברהם מתה שרה כאמרם ז"ל שאין צדיק נפטר מן העולם אלא אם כן נולד צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש ובא השמש

3. ומתוק האור בראשית חלק ב עמוד לה

יש לדקדק, לאחר שבתחילת הפסוק כבר נאמר "ויהיו חיי שרה", על שום מה שב וכתב בסופו "שני חיי שרה", הרי יש יתור בלשון? אומר המהר"ם בנעט: ... יש מציאות שאדם נפטר מן העולם קודם זמנו כדי שלא יבוא לידי חטא. לפי זה יש לומר, שבאה התורה להשמיענו שלא נחשוב שבאמת שרה היתה אמורה לחיות יותר ממספר שנים זה והיא נפטרה קודם זמנה, בהיותה בת מאה ועשרים ושבע שנה, כדי שלא תרשיע, אלא אותן מאה עשרים ושבע שנים היו "שני חיי שרה", כלומר, מלא מסכת שנות חייה שנגזר עליה מראש.

4. מכתב מאליהו חלק עמוד 121

אליבא דאמת הקב"ה עושה את הכל לבדו ואינו צריך לשליחים, וענינו "עשייה על ידי שליח", כגון על ידי מלאכים או כוחות טבע, היינו רק שלפי ראות עינינו הדבר נעשה על ידי שליח, כי קשה לנו לחדור אל מעבר למכסה הטבעי...

השטן בא לנסות את אברהם ולא את שרה

5. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף טז עמוד א

אמר ר"ל: הוא שפן הוא יצר הרע הוא מלאך המות.

6. מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן הוספה ב לנוסחא א פרק ט

חור ספן ועמד לפני הקדוש ברוך הוא אמ' לפניו רבש"ע שמייתי בכל העולם כלו ולא מצאתי אדם אהוב לפניך אלא איוב בלבד. א"ל הקדוש ברוך הוא ונתתה עניןך באיוב עבדי. אמ' לפניו רבש"ע עור בעד עור מעתה תן לי רשות עליו. א"ל הקדוש ברוך הוא הנה בידך רק את נפשו שמור

7. תלמוד בבלי מסכת שבת דף ל עמוד ב

(דוד המלך) כל יומא דשבתא הוה יתיב וגרים כולי יומא, ההוא יומא דבעי למינה נפשיה קם מלאך המות קמיה ולא יכיל ליה, דלא הוה פסק פומיה מגירסא. אמר: מאי אעביד ליה? הוה ליה בוסתנא אהורי ביתיה, אתא מלאך המות סליק ובהיש באילני, נפק למיחוי. הוה סליק בדרגא, איפחית דרגא מתותיה, אישתיק ונח נפשיה.

8. יחי ראובן בראשית עמוד רסא

מתעוררת כאן שאלה יסודית: הרי השטן, מלאך המות, הוא מלאך. לכל מלאך יש תפקיד, שליחות שנשלח לעולם כדי לעשותה, ותפקידו של השטן הוא - להחטיא בני אדם. זה עבודתו וזוה כל עיסוקו. אבל כאן היה דבר אחר לגמרי: הוא בא להרוג את שרה! והרי עבודת השטן, כאמור, היא להחטיא בן אדם. מדוע, אם כן, הוא הולך להפחיד את שרה כדי שתמות - זה לא התפקיד שלו! השטן אינו סתם רוצח. אם שולחים את מלאך המות להרוג בן אדם - הוא הורג, אבל מה יש לו מעניין העקדה? ראיתי בספר

'קהלת יצחק' שפרש בדרך פשוטה ואמתית: השטן הזה, תפקידו לקלקל כל מצוה שאדם עושה. לפני העקדה הוא עשה כל טצדקי שלא תהיה עקדה - ולא עלתה בידו. כעת, לאחר העקדה, שוב רצה השטן לקלקל. איך? על ידי שלאברהם תהיה חרטה - אפילו מועטת - על העקדה, שיהא בגדר "תוהה על הראשונות" והמצוה הגדולה לא תחשב לו כזכות. מה עשה? הרג את שרה באופן שהיה נראה שמתה מחמת העקדה, וקווה שאברהם יאמר לעצמו: הנה, תראה מה יצא מהעקדה, שרה הצדקת הלכה מן העולם! מחשבה זו עלולה היתה לעורר בו רגש כלשהו של חרטה, ובכך לקלקל את כל הרושם העצום של מעשה העקדה. זו היתה כוונתו של השטן בבואו אל שרה לגרום למותה. "והסר שטן מלפנינו ומאחרינו" - אחרי שעשה האדם את המצוה מחפש השטן במה אפשר לקלקל את זה....

9. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף טו עמוד ב

ויהי היום ויבאו בני האלקים להתייצב על ה' ויבא גם השטן בתוכם, ויאמר ה': אל השטן מאין תבא ויען השטן וגו' - אמר לפניו: רבש"ע, שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם, שאמרת לו: קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה, ואפילו הכי בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה, ועד שקנה בדי מאות שקל כסף, לא הרחרח אחר מדותיך

מהות הניסיון - ליישר מבט קדימה

10. ראשית פרק כג, ב

(ב) וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבֶּעַ הוּא זֹבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם
לְסֹפֵד לְשָׂרָה וּלְבָכָתָהּ:
בעל הטורים

ולבכתה. כ"ף קטנה, שלא בכה אלא מעט לפי שזקנה היתה

11. והגדת פרשת חיי שרה 284

וכבר תמהו מפרשים רבים. ראשית מה בכך שזקנה היתה, והלא ר' יוחנן נפטר בשיבה מופלגת ומשום שנפטר בלא עתו ספדו עליו שבא השמש בצהרים. ושנית הלא אברהם אבינו חי מאה שבעים וחמש שנה... ואיך תחשב לזקנה שאין להרבות עליה בבכיה בגיל קמ"ז?... והתשובה פשוטה. אברהם אבינו לא חי עם העבר, אברהם אבינו חי עם העתיד. שרה איננה, מה צריך אני לעשות. אין פנאי לבכי רב, יש לדבר עם בני חת, יש לארגן את חלקת הקבר, לקנות את מערת המכפלה. אזי: "ויקם אברהם מעל פני מתו"! ומעשי אבות סימן לבנים. מה דהוה הוה, וצריך לחיות עם העתיד. ויש כה הרבה לעשות ולהספיק! "אל תביט אחריך", על המבט להיות מופנה קדימה!

12. שייג ושיח חלק א הרב יונתן זקס עמוד 52

מה עושה אדם בן 137 - התורה קוראת לו "זקן בא בימים" - אחרי טראומה כזו ואבדון כזה? לו סופר לנו שהוא בילה את שארית ימיו בעצבות ובהתבוססות בזיכרונות, לא היינו מופתעים. הוא עשה כל מה שאלוקים ביקש ממנו, אך קשה לומר שקיבל כל מה שאלוקים הבטיח לו. שבע פעמים הובטח לו ארץ כנען, אך כששרה מתה לא היו לאברהם בכל הארץ אפילו ארבע אמות כדי לקבורה. ה' הבטיח לו זרע רב ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים, גוי גדול, המון גויים - אך רק בן אחד נולד לו כממשיך הברית, יצחק, שכמעט נשרף על המזבח, ושבגיל 37 עוד לא מצא לו אשה. לאברהם היו כל הסיבות שבעולם לשבת ולרחם על עצמו. אבל הוא לא עשה זאת באחד הרצפים המילוליים המופלאים ביותר בתורה מתואר אבלו של אברהם בחמש מילים, "ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה" - ומיד אחריהן באות המילים "ויקם אברהם מעל פני מתו". מרגע זה והלאה אברהם נתון בקדחת של עשייה. הוא פועל להגשמת שתי מטרות: לקנות חלקת קבר לשרה, ואז למצוא אישה לבנו. שתי מטרות אלו נוגעות בדיוק לשתי הברכות שקיבל מה': הארץ והזרע.

(סז) וַיְבַאֲהָ יִצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקְחוּ אֶת רַבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה
וַיֵּאָהֲבֶהּ וַיִּזְנוּם יִצְחָק אֲזוּרֵי אִמּוֹ: פ'
תרגום

(טז) ואעלה יצחק למשכנא וחזא והא תקנין עובדהא כעובדי
שרה אמיה ונסיב ית רבקה והות ליה לאתו וריחמה ואתנחם
יצחק בתר אמיה:

החשיבה על הזולת עוזרת לצאת מהמועקות

22. בראשית פרק כג, ג

(ג) וַיִּקָּם אַבְרָהָם מֵעֵל פָּנָי מִדַּבַּר אֵל בְּנֵי זוֹת לֵאמֹר:

23. דעת תורה בראשית עמוד קנב

ענין ויקם אברהם מעל פני מתו הוא, שכאשר אברהם הוצרך לדבר עם בני חת, הנה "ויקם", והיה כאלו לא היה מתו מוטל פניו. הרי צריך הוא לדבר עם בני אדם ומצד כבוד הבריות, הנה אחרי די רב בכיותיו הסיר מעליו כל דמעותיו, רחץ פניו, וצערו בקרבו טמן, דאגותיו בלבו שם, והיה כלא היה, כי הלא עם בני אדם הוא מדבר, ואין כבודם שידבר אתם ודמעותיו על לחיו, לדבר איתם והוא מייבב, אלא שלט ומשל על עצמו ורגשותיו, דיבר אתם ופניו מסבירות ואף צוהלות, זהו כבוד הבריות

24. בראשית רבה (וילנא) פרשת חיי שרה פרשה נח

רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד, רודף צדקה זה אברהם שנאמר ושמרו דרך ה' לעשות צדקה, וחסד שגמל חסד לשרה

25. שם משמאל בראשית פרשת חיי שרה

ויש להבין למה קרא לקבורת שרה גמילות חסד, הרי ה' חייב בדין לקבור את אשתו. ואם הכוונה להשתדלותו לקבור אותה במערת המכפלה, הרי זה ה' נמי צורך עצמו.

26. שפתי חיים בראשית עמוד רכז

אמנם יש להבין וכי קבורת שרה זה משמש דוגמא לעבודת החסד של אברהם? הרי זה דבר המובן מאליו שאברהם התעסק בקבורת אשתו שרה, הביאור מתוך המעשים שעושים כמובן מאליו מתגלת המדרגה האמיתית שלו, יותר מהכנסת אורחים עם אנשים זרים, אברהם אבינו עשה את כל המעשים בהתעסקות בקבורת שרה מתוך סבלנות ודרך ארץ, להשתדל לקנות קבר ראוי לשרה, וגם עבור הרבה כסף, נוסף לזאת הוא בעצמו התעסק בקבורתה כמש"כ "ואחרי כן קבר אברהם וכו"

27. בראשית פרק כד פסוק א

וַיֵּאָהֲרֶם יִקָּן בָּא בְּיָמַימִי וְהָ בָרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל: רש"י

(א) כך את אברהם ככל – ככל עולה בנימטריא כן, ומאחר שהיה לו כן היה כריך להסילאו אסיה:

אנו שלוחיו של מקום

28. מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק יד

כשמת בנו של רבן יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לנחמו ... נכנס רבי אלעזר בן ערך כיון שראהו אמר לשמשו טול כלי ולך אחרי לבית המרחץ לפי שאדם גדול הוא ואיני יכול לעמוד בו. נכנס וישב לפניו ואמר לו אמשול לך משל למה הרבר דומה לאדם שהפקיד אצלו המלך פקדון. בכל יום ויום היה בוכה וצועק ואומר אוי לי אימתי אצא מן הפקדון הזה בשלום. אף אתה רבי היה לך בן קרא תורה מקרא נביאים וכתובים משנה הלכות ואגדות ונפטר מן העולם בלא חטא ויש לקבל עליך תנחומין כשהחזרת פקדונך שלם.

13. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ט עמוד ב

ת"ר: כשהחרב הבית בשניה, רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין. נטפל להן ר' יהושע, אמר להן: בני, מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין? אמרו לו: נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח, ועכשיו בטל? נשתה יין שמנסכין על גבי המזבח, ועכשיו בטל? אמר להם: אי"כ, לחם לא נאכל, שכבר בטלו מנחות! אפשר בפירות. פירות לא נאכל, שכבר בטלו בכורים! אפשר בפירות אחרים. מים לא נשתה, שכבר בטל ניסוך המים! שתקו. אמר להן: בני, בואו ואומר לכם: שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר – שכבר נגזרה גזרה, ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר – שאין גזרין גזירה על הצבור אי"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה... אלא כך אמרו חכמים: סד אדם את ביתו בסיד, ומשייר בו דבר מועט. וכמה? אמר רב יוסף: אמה על אמה.

14. והגדת בראשית עמוד 285

אותם פרושים קוננו על העבר. ורבי יהושע הורם שהמבט צריך להיות לעתיד. וכמו שבאר ב"לכ אברהם" דברי המדרש "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון". "שם ישבנו ובכינו" לא נאמר, אלא "שם ישבנו גם בכינו". שהמבט מכוון לעתיד, כמו שנאמר: "כה אמר ה' לכל הגולה אשר הגליתי מירושלים בבלה, בנו בתים ושבו ונטעו גנות ואכלו את פריה" (ירמיהו כט) קודם כל: שם ישבנו", ו"גם בכינו".

15. בראשית פרק יט, כו

(כו) וַתֵּבֵט אִשְׁתּוֹ מֵאֲזוּרֵי וַתְּהִי זָעִיבָה מְלֹחָ:

16. שיג ושיח חלק א הרב יונתן זקס עמוד 53

על אשת לוט מסופר במפורש שהביטה לאחור, אל ערי המישור הנהפכות בגופרית ובמלח, בניגוד להנחייתם הברורה של המלאכים. בן רגע היתה לנציב מלח: ושמא זו דרכה הציורית של התורה לתאר כיצד קופא על מקומו אדם המום זוועות מוכה הלם ויגון

17. בראשית פרק יח, לב-לג

(לב) וַיֹּאמֶר אֵל זָא יִזְרַח לְאִדְנֵי וְאִדְנֵיהּ אִף הַפְּעַם אוֹלֵי יִמְצְאוּן שְׁמַיָּם עֲשֵׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשׁוּזֵית בְּעֵבֹר הַעֲשֵׂרָה: (לג) וַיִּלְךָ ה' כַּאֲשֶׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֵל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ:

18. יחי ראובן בראשית רפד

ואברהם שב למקומו – בשביל מה מספרת התורה את הפרט הזה? כתוב בספרים הקדושים, שאברהם אבינו התפלל הרי על סדום: אולי יש ... אולי יש... ובסופו של דבר לא פעל כלום בתפילתו. אברהם אבינו - אברהם אוהבי! לא מתחשבים בתפילותיו ... יכול היה להשבר, אולי אינני הגון וראוי, ועוד עניני צער ועגמת נפש. מעידה התורה: "ואברהם שב למקומו" - הוא נשאר באותה דרגה ובעיקר באותו מצב.

19. קהלת רבה (וילנא) פרשה ג

את הכל עשה יפה בעתו ... אי"ר אבהו מכאן שהיה הקדוש ברוך הוא בונה עולמות ומחריבן בורא עולמות ומחריבן עד שברא את אלו ואמר דין הניין לי יתהון לא הניין לי

20. ספר באר הגולה באר הרביעי פרק טז

והמדרש הזה הוא לקצת בני אדם בתכלית הרחקה, שיהיה בורא ורואה לעולם שאינו טוב ומחריב אותו ויברא אחר, אף לאומן בשר ודם אין ראוי דבר כזה, כל שכן בבורא עולם, אשר לא ייעף ולא ייגע, ואינו בן אדם ויתנחם, איך אפשר לומר כזה. אבל בני אדם לא ירדו לפנימית המאמר הזה, ולא עמדו בסודו. וזה כאשר תמצא בכל הנבראים אשר ברא השם יתברך אותם, היה בורא עולמות ומחריבן, ואמר דין יהניין לי, יתהון לא יהניין לי. וזה כי מתחלה ברא הנבראים, ובשעה שנבראו ולא היה בעולם מציאות אחר, היו אותם הנבראים עיקר הבריאה, ושם המציאות עליהם. עד שברא השם יתברך את האדם, שהוא עיקר המציאות, ואמר דין יהניין לי, יתהון לא יהניין לי, ובוזה נחרבו שאר הנמצאים, כאשר בחר השם יתברך באדם, שהוא עיקר המציאות, כלומר שאין שם מציאות נופל עליהם. וכמו כן הוא בכל מעשה אלקים...

לעומת השטן שבא להסיט את האדם ולהחטיאו. נביא שתי דוגמאות. באבות דרבי נתן מסופר שבא השטן לפני הקב"ה ואומר ששט בכל העולם ולא מצא אדם אהוב לפי הקב"ה אלא איוב בלבד. הקב"ה הבין שהשטן שם עינו על איוב ואכן הקב"ה נותן אישור לשטן לנסות להסיט את איוב מהדרך ומצווה אותו "רק את נפשו שמור", כלומר שהשטן בא להחטיא אבל לא ליטול נשמה. לעומת זאת בגמרא שבת מסופר על מיתת דוד המלך ושם מבואר שמלאך המות בא לקחת את נשמתו של דוד, אך מחמת שדוד למד תורה, לא הצליח ליטול את נשמתו. לדוד היה בוסתן עם עצים מאחורי הבית, מלאך המות התחכם ועשה רעש באילנות, דוד יצא לראות מה מקור הרעש, עלה על מדרגה, המדרגה נשמטה תחתיו ודוד נפל ומת. כאן מלאך המות לא בא להסיט ולא בא להחטיא, כל מה שהוא בא לעשות זה לקחת את נשמתו של דוד. שואל הי"ח ראובן אם כך הם הדברים מדוע אצלו הגיע המלאך בלבוש של שטן ולא בלבוש של מלאך המות, הרי כפי מה שביארנו שרה סיימה את תפקידה בעולם וכל מה שנשאר לעשות זה לקחת את נשמתה, תפקידו של השטן אינה לקחת נשמה אלא להסיט אם כן מדוע דווקא השטן הגיע ולא מלאך המות? בספר 'קהלת יצחק' תירץ תירוץ נפלא – השטן כלל לא בא בשביל שרה, בשביל שרה היה מספיק להביא את מלאך המות שייקח את נשמתה, כל הסיפור עם השטן הוא ניסיון לאברהם שיהיה תוהה על הראשונות וכך לקחת ממנו את זכות העקדה. השטן הרג את שרה באופן שהיה נראה שמתה מחמת העקדה וקיווה שאברהם יאמר לעצמו: הנה תראה מה יצא מכל העקדה, שרה הצדקת הלכה מן העולם. מחשבה זו עלולה היתה לעורר בו רגש כלשהו של חרטה, ובכך לקלקל את כל הרושם העצום של מעשה העקדה. זו היתה כוונתו של השטן בבואו אל שרה לגרום למותה. "והסר שטן מלפנינו ומאחרינו" - אחרי שעשה האדם את המצוה מחפש השטן במה אפשר לקלקל את זה. ראייה לפירוש זה ניתן להביא ממסכת בבא בתרא. השטן בא לפני ריבנו של עולם ואמר ששט בכל העולם ולא מצא אדם נאמן כאברהם אבינו שעל אף שהקב"ה הבטיח "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" אפילו הכי כשבא לקבור את שרה קנה את החלקה בארבע מאות שקל כסף ולא להרהר אחר מדותיו. מקובלנו שהנסיון האחרון של אברהם היה מעשה העקדה, אך אנו רואים שהיו עוד כמה ניסיונות של השטן לפגוע באברהם ולגרום לו להרהר אחר מידותיו של הבורא. כל סיפור מיתת שרה וקבורתה היה ניסיון אחד גדול לאברהם ומשום כך הגיע השטן בשני מלבושים גם שטן לנסות את אברהם וגם מלאך המות לקחת את שרה.

מהות הניסיון – ליישר מבט קדימה

נתבונן במקורות הבאים ונראה שהניסיון שעמד בפני אברהם במיתת שרה הוא ניסיון שכל אחד מאתנו מתמודד איתו בתחומים שונים.

10-12 – בפסוק נאמר "... ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכתה". הכ"ף במילה "לבכתה" היא כ"ף קטנה. מסביר בעל הטורים שהתורה באה לומר שאברהם לא בכה הרבה "לפי שזקנה היתה". בהתבוננות שטחית הפירוש הזה מקומם בעיקר את הנשים ובעיקר את הנשים המבוגרות, אך לאחר שמעמיקים מוצאים אנו עומק גדול בדברים. ראשית בעל הטורים בזה"כ מפרש פירוש שמתאים למציאות. בדרך הטבע אנשים מבוגרים נפטרים והולכים מן העולם.

29. שיג ושיח חלק א הרב יונתן זקס עמוד 54

אברהם שמע את העתיד קודם לזו. שרה כבר מתה, יצחק עדיין לא התחתן. לאברהם לא היו לא קרקע ולא נכדים. הוא לא זעק אל אלוהים יום בכעס או בייגון. הוא שמע את קול הדממה הדקה של ה' אומר לו: הצעד הבא תלוי בך! אתה חייב ליצור לך עתיד, ואני אשפוך עליך את רוחי. כך שרד אברהם בהלם ובאבל. מוטב כמובן שלא יקרו אסונות, אבל אם הם קורים, ההסתכלות קדימה היא הדרך לשרוד בהם. אלוהים נכנס לחיינו כקריאה מן העתיד. הוא כמו מנופף לנו ביד מקצה אופק הזמן, מפציר בנו לצאת למסע ולבצע משימה שאיכשהו בדרכיו הנסתרות של הבורא, נולדנו כדי למלא. איננו נמצאים בעולם במקרה. אנחנו כאן כי ה' רצה שנהיה כאן, ומפני שיש משימה שנועדנו להגשים. לא קל לגלות מהי. לפעמים אנו מגלים אותה רק אחרי שנים והרבה התחלות שגויות. אבל לכל אחד יש משהו שאלוהים קורא לו לעשות, עתיד שעדיין לא נוצר כי אם מחכה שניצור אותו... הרבה מן הכעס, השנאה והטינה בעולמנו נוצרו בידי אנשים המתפלשים בעבר ואשר, כמו אשת לוט, אינם מסוגלים ללכת הלאה. לסיפורים מהסוג הזה אין סוף טוב, רק עוד דמעות ואסונות. דרכו של אברהם בפרשת חיי שרה היא אחרת. בנה את העתיד - ורק אז פנה להתאבל על העבר.

סיכום

1-4 פרשת חיי שרה פותחת בסיכום שנות חיייה וסיפר מיתתה וקבורתה של שרה - רש"י מביא את דברי חז"ל הידועים מדוע נסמכה מיתת שרה לסיפור העקדה "לפי שעל ידי בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרה נשמתה ממנה ומתה". דברי חז"ל אלו מציגים את מיתת שרה כדבר פתאומי. בהסתכלות ראשונית ניתן לחשוב שאילו השטן לא היה מספר על עקידת יצחק, שרה היתה ממשיכה לחיות בטוב ובנעימים. אך כשאנו מתבוננים בדברי הספורנו הדברים נראים אחרת. אומר הספורנו שמיתתה של שרה התאפשרה לאחר שנולדה רבקה הראויה למלא את מקום שרה וכמו שאמר שלמה בקהלת "זרח השמש ובא השמש" כשזרחה שמש של רבקה שקעה שמש של שרה בבחינת "אין מלכות נוגעת בחברתה כמלא נימה". מבואר מהספורנו ששרה לא נפטרה קודם זמנה. וכמו שהסביר המהר"ם בענט מדוע לאחר שנאמר "ויהיו חיי שרה" חזרו ואמרו "שני חיי שרה", כדי לומר לך ששרה לא נלקחה טרם זמנה אלא אותן המאה עשרים ושבע שנים היו שני חיי שרה, כלומר ששרה מלאה את מכסת חייה שנגזר עליה מראש. אם כן כיצד אנו מיישבים את שני הפירושים? אומר המכתב מאלוהים שבאמת על פי האמת כל הסיפור עם השטן היה מיותר לחלוטין, שהרי הקב"ה עושה הכל לבדו ואינו צריך כלל לשליחים, אלא שבעולם שלנו לפי ראות עינינו הדברים נעשים על ידי שליח כגון מלאכים או כוחות הטבע, משום שקשה לנו לחדור אל מעבר למסך הטבעי. נמצא שבאמת שרה נפטרה בזמן שנקצב לה מראש והשטן היה השליח להוציא את הגזירה. אך כאן עלינו לשאול שאלה, הרי השליח לא נבחר סתם, יש סיבה שהקב"ה בחר להוציא את הגזירה דווקא באופן הזה, אם כן עלינו לברר מדוע?

השטן בא לנסות את אברהם ולא את שרה

5-9 – בגמרא בבא בתרא מובא שהשטן, יצר הרע ומלאך המות זה אותו מלאך. אם כן מדוע פעם הוא מכונה כך ופעם כך? אלא שאלו הופעות שונות עם מטרות שונות. מלאך המות לא בא לנסות או לפתות את האדם אלא בא לקחת את נשמתו,

להיות תקוע בעבר שם ההתעסקות עם העבר היא מתוך געגועים לעבר!!

2. עבודה - התמודדות עם פיטורים - עבדנו בעבודה מסוימת ול"ע המנכ"ל מודיע שבסוף החודש אנו מסיימים את העבודה. אם אפשר לשנות את הגזירה, עושים הכל כדי לשנותה, אבל אם לאחר הבירור שלנו ראינו שאפסו הסיכויים, הטעות הכי גדולה היא להיכנס למשבר ולהישאר בבית. צריך מיד להתרומם ולהתחיל לחפש עבודה אחרת.

3. בריאות - פעמים ל"ע נופלים על האדם תיקים רפואיים, לפעמים יש נזקים הפיכים ופעמים הנזקים בלתי הפיכים. המעבר ממצב של כשירות במאה אחוזים למצב של נכות מסוימת הוא מעבר קשה מאד, אך הדבר הנורא ביותר הוא להיות עם נכות ולחשוב על התקופה בלי נכות. חיים כאלה מביאים תסכולים ובסוף התוצאה היא נכות נפשית נוראית. אדם של"ע חווה אובדן כושר עבודה חייב להסתכל על היכולת שלו בהווה ובהתאם ליכולות לבנות את העתיד. יש אנשים שהצליחו בתקופה של אחרי הנכות להגיע הרבה יותר רחוק מאשר בתקופה של לפני הנכות והכל רק משום שהם הביטו קדימה ולא היו עסוקים במציאות שלפני הטרגדיה.

13-14 - בגמרא בבא בתרא מסופר שכשחרב הבית השני פרושים שבישראל הפסיקו לאכול בשר ויין. ר' יהושע שאל מדוע הם לא אוכלים בשר ושותים יין, השיבו לו הפרושים: וכי נאכל בשר שממנו מקריבים על המזבח שעכשיו בטל?! וכי נשתה יין שממנו מנסכים על המזבח שעכשיו בטל?! אמר להם ר' יהושע: אם כן גם לחם לא נאכל, שהרי בטלו מנחות. הפרושים נדלקו על הרעיון ואמרו באמת לא נאכל לחם אלא פירות. אמר להם ר' יהושע: גם פירות לא נאכל שהרי בטלו ביכורים. הפרושים שוב לקחו את "התוכחה" בשתי ידיים ואמרו שיאכלו רק פירות שאינם משבעת המינים. אמר להם ר' יהושע גם מים לא נשתה שהרי בטל ניסוך המים. כאן הפרושים כבר שתקו ולא ידעו מה להשיב שהרי ללא מים אי אפשר לחיות. ר' יהושע ניצל את השתיקה ואמר להם: בני, בואו ואומר לכם: שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר - שכבר נגזרה גזרה, ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר - שאין גוזרים גזירה על הצבור אלא "כ רוב צבור יכולים לעמוד בה..." אלא כך אמרו חכמים: סד אדם את ביתו בסיד, ומשייר בו דבר מועט. וכמה? אמר רב יוסף: אמה על אמה. מבאר הרב גלינסקי אותם פרושים קוננו על העבר. ורבי יהושע הורם שהמבט צריך להיות לעתיד. וכמו שבאר ב"לב אברהם" דברי המדרש "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון". "שם ישבנו ובכינו" לא נאמר, אלא "שם ישבנו גם בכינו". שהמבט מכוון לעתיד, כמו שנאמר: "כה אמר ה' לכל הגולה אשר הגליתי מירושלים בבלה, בנו בתים ושבו ונטעו גנות ואכלו את פריה" (ירמיהו כט) קודם כל: שם ישבנו", וורק אחר כך "גם בכינו". ההוראה העיקרית לעם ישראל היתה לבנות חיי קהילה בבבל, לבנות התיישבות בבבל ובאמת נבנה עולם תורה מפואר שאנו יונקים ממנו עד עצם היום הזה והכל בזכות אלו שהביטו קדימה!!!

15-16 - בפרשה קודמת בשעה שסודם נהפכת המלאכים מצווים את לוט ומשפחתו לא להביט לאחור. לוט הקשיב להוראה אך אשתו לא יכלה להתאפק, הביטה לאחור "ותהי נציב מלח".

לאדם הרבה יותר קל להתמודד עם מות שבא בדרך המקובלת והנורמלית, מאשר להתמודד עם מוות פחות מקובל כמוות של ילד ל"ע. מובן שהבכי על מוות שאינו מדרכו של עולם יהיה רב יותר מאשר מוות שהוא כדרכו של עולם. אבל בעומק יש כאן לימוד חשוב איך להתמודד עם משברים. מה שהשטן ניסה לעשות הוא להכניס את אברהם למצב של "תוהו על הראשונות", לא רק כדי לפגוע בניסיון העקדה אלא כדי לשבש לאברהם את החיים. כאשר האדם שובה את עצמו בחיי העבר, שובה את עצמו בזיכרונות מהעבר, הוא תוקע את הווה ומונע התפתחות חיובית בעתיד. אברהם מלמד אותנו שיש מקום לבכי על העבר שהיה ואינו, אבל בעיקר צריך ליישר את המבט קדימה.

הרב יונתן זקס (הרב של הקהילה היהודית בבריטניה) מדבר על אותו יסוד ואומר שלאברהם היה את כל הסיבות שבעולם לשבת ולרחם על עצמו, אבל הוא לא עושה זאת. אברהם מתעסק בהגשמת ההבטחה האלוקית. לאברהם הובטחו שני דברים - הארץ זרע כחול אשר על שפת הים. עד מות שרה שתי הבטחות אלו נשאר. בגדר הבטחות, הם עדיין לא קיבלו ביטוי שלם במציאות. אברהם עוד לא קנה אפילו חלק אחד בארץ ויצחק בנו יחידו עדיין רווק והוא כבר בן שלושים ושבע. מיד לאחר מות שרה אברהם מתחיל לטפל בהחלת הברכות במציאות, בקניית מערת המכפלה הוא מתחיל לכבוש את הארץ (הרצון לתת לאברהם את הקרקע בחינם, מעבר לכך שרשעים אומרים הרבה ועושים מעט, היה כאן רצון למנוע מאברהם להנחיל את הארץ, אך מחמת מעמדו של אברהם לא יכלו לסרב והחלקה נמכרה בארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר). בנוסף אברהם מתחיל לחפש שידוך ליצחק ובכך פועל להגשמת הברכות האלוקיות.

נביא כמה דוגמאות מהחיים ליסוד שלמדנו.

1. שידוכים - בחור נפגש עם בחורה. הבחור בטוח שמצא את המלכה שלו אך הבחורה, במקרה הטוב רואה מולה את הסוס שעליו רוכב האביר.... לאחר שלושה שבועות של ניסיונות להמיר את הסוס באביר, מודיע הבחורה לבחור שהיא מעוניינת להפסיק את הקשר. הבחור נשבר לרסיסים. מנסים לשדך לו בנות אחרות, אך הוא שבור ורצוף, לכל ההצעות הוא משיב בשלילה. לאחר תקופה מחליט להיפגש בתקווה שהפגישות יוציאו אותו מהתסכולים ומהמועקות, הוא מגיע לפגישה וכל הזמן עושה השוואות ומשום מה שום קשר לא מתפתח בכיוון חיובי. במצבים גרועים יותר הוא גם משלה את עצמו שהבחורה שזרקה אותו תתעשת וביום בהיר תנסה לחזר אחריו. (איני אומר שאי אפשר לנסות לברר בדרך חכמה האם הבחורה מעוניינת לחזור, כל מה שאנו אומרים זה לא לחיות באשליה. תקום ותעשה מעשה, אתה חושב שיש סיכוי שהבחורה תרצה לחזור, תגשש עם המשדכים האם זו רק מחשבה שלך או גם מחשבה של הבחורה, אך אם לאחר הבירור קיבלת תשובה שלילית, שים את הקשר מאחורה ותמשיך הלאה!! אל תחייב באשליה שאי פעם היא תחזור אליך וגם אל תחייב באשליה שבעוד חודש תעשה בירור נוסף והיא תשנה את דעתה). צריך ליישר מבט קדימה ולהתקדם לקשרים הבאים.

לפני שנביא דוגמא נוספת חשוב מאד להדגיש. יש הבדל גדול בין "הפקת לקחים מהעבר" לבין להיות "תקוע בעבר". הפקת לקחים זה דבר טוב, כדי להפיק לקחים אנו אומנם מתעסקים בעבר, אך העיסוק בעבר הוא בשביל עתיד טוב יותר, לעומת

אברהם מצטער, אבל לא גורר אנשים נוספים לתוך הצער שלו,
לא משום שהוא מתבייש, אלא משום שהוא דואג לזולת!!

24-26 - במדרש מובא שהנאמר במשלי "רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד" מוסב על אברהם אבינו. ובמדרש מבואר שהראיה לכך שאברהם היה איש חסד הוא מכך שאברהם קבר את שרה. תמה השם משמואל מדוע ממעשה קבורת שרה לומדים שאברהם היה בעל חסד, הרי סוף סוף אברהם היה חייב לקבור את שרה ואם נסביר שכוונת המדרש על ההשתדלות שלו לקנות את חלקת הקבר, סוף סוף היה זה גם בשביל עצמו. הרב פינדלנדר מבאר שיש מעשים שההתעסקות בהם היא ברורה מאליו ויש מעשים שההתעסקות בהם אינה ברורה מאליו. במעשים שברור מאליו שאדם יתעסק בהם, אין שאלה אם האדם יתעסק בהם או לא יתעסק, שהרי זה ברור שכולם מתעסקים בהם, כדוגמת אדם שנפטרה אשתו, ברור מאליו שכל בעל יתעסק בקבורת אשתו, כל השאלה היא איך אדם מתעסק איתם. אצל אברהם אבינו אנו רואים איך הכל נעשה בנימוס ובדרך ארץ. אברהם רוצה לרכוש את החלקה הכי טובה לשרה, כל הקנייה נעשית מתוך אצילות גדולה. הסיבה שאברהם מצליח להתנהל באצילות באה לו מחמת שהוא יודע לא להישאר שקוע באבלותו. אדם שקוע באבל לעולם לא היה מצליח לנהל משא ומתן כל כך אצילי. האדם הרגיל היה חושב רק על הנפטר ולכל האנשים מסביב מן הסתם הוא כלל לא היה שם לב. אילו אברהם היה שקוע רק באבל על שרה, מיד כשהיה שומע שהוא יכול לקחת את השדה בחינם היה קובר את שרה מבלי לשאול שאלות, אך דווקא מתוך שהוא אינו שקוע באבל, דווקא מתוך כך שהוא איש חסד לא רק כלפי אשתו אלא גם כלפי הסביבה, אברהם מרגיש צורך לדאוג לא רק לאשתו אלא לכל הסובבים אותו ומאחר שהוא מזהה שמאחורי "הנימוסים" של עפרון עומד רצון חזק לקבל הרבה כסף, אברהם אינו מתעלם מהרצון הפנימי של עפרון, מכבד אותו ומציע לו סכום ענק עבור מערת המכפלה. איש חסד מתברר דווקא מתוך נקודות משבר, האם גם שם החסד מנחה אותו, או שהוא מרשה לעצמו לשקוע בעצמו ולא לשים לב לסביבתו.

השקיעה במה שהיה ואינו, נובעת מכך שאדם חושב על עצמו, אדם קשוב רק לרגשותיו ונותן להם דרוך. מותר וצריך להיות קשוב לרגשות, אך חובה להיות קשוב גם לרגשות הסביבה!! השילוב של הקשבה עצמית עם הקשבה סביבתית מביאה את האדם לאיזון נכון. אדם שפוטר מהעבודה, אם הוא רק קשוב לעצמו הוא יכול לשקוע ברחמים עצמיים ובכעס על מקום עבודתו, אך אם הוא קשוב למשפחתו וסביבתו הוא יודע שעליו לקום ומיד לחפש עבודה אחרת.

27 - לאחר קניית מקום קבורה לשרה ממשיך אברהם למשימה הבאה - שידוך ליצחק בנו. "אברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל". המילה "בכל" בגימטריא שווה "בן" ומבאר רש"י שמאחר שלאברהם היה בן היה צריך להשיאו אשה. שוב אנו רואים את החשיבה על הזולת שעוזרת לאדם לקום ולעשות מעשה, אלא שכאן החשיבה אינה רק על יצחק בפן האישי אלא יש כאן חשיבה לאומית!! חשיבה על עם ישראל כולו. ומכאן אנו עוברים ישירות לאמצעי השני שיעזור לנו לצאת מהמועקות.

מסביר הרב יונתן זקס בדרך דרוש שאפשר שהתורה בדרך ציורית מתארת לנו כיצד קופא על מקומו אדם המום זועות מוכה הים ויגון שלא מסוגל להשתחרר מהעבר. אחת התופעות הנפוצות אצל ניצולי שואה היא השתיקה על העבר. ניצולי שואה רבים העדיפו למחוק את התקופה של הגטאות, כדי לאפשר להם להתרכז בבניית העתיד. אומנם יש הסוברים שדווקא הדיבור על העבר יש בו מעין פורקן. לכל אחד יש את המנגנון שלו להתמודד עם הכאב, אך המשותף לכולם שלנגד עינינו עומד העתיד, יש כאלו שצריכים להתנתק לגמרי מהעבר ויש כאלה שצריכים לדבר על העבר, לא כדי לחזור לזיכרונות אלא כאמצעי שחרור לבנות עתיד טוב יותר.

17-20 - כאשר אברהם מקבל את הבשורה שהקב"ה הולך להפוך את סדום, מיד הולך אברהם ומתפלל בתקווה שיצליח למתק את הגזירה עד כדי לבטלה. לאחר הדו שיח בין אברהם לקב"ה מספרת לנו התורה "ואברהם שב למקומו". שואל ה'יחי ראובן' לשם מה התורה מספרת לנו את הפרט הזה? אלא שאברהם התפלל ולמעשה לא הצליח לפעול בתפילתו את אשר רצה, אברהם יכול היה ליפול ברוחו ולחשוב שמא הוא אינו רצוי אצל הבורא, אך לא! אברהם שב למקומו! הוא נשאר באותה דרגה ובאותו מצב. תפקידו לנסות, אם ניסינו ולא הצלחנו אנו לא מתייאשים וממשיכים הלאה. חז"ל אומרים במדרש שהקב"ה בונה עולמות ומחריבן, מקשה המהר"ל וכי שייך טעות אצל הבורא? אלא שהקב"ה כל הזמן משכלל את הבריאה, בונה עולם ומחריבו כדי לבנות עולם טוב ומתוקן יותר הבריאה השנייה מביאה חורבן לבריאה הראשונה. ניתן גם לומר שחז"ל באים ללמד אותנו שאל לנו לחשוש מחורבן, גם אצל הבורא נבראו עולמות ונחרבו, לא משום שאצל הבורא שייך טעות ח"ו אלא כדי ללמדנו שכך הוא דרכו של עולם וכשם שהבורא לא עצר את הבריאה אלא המשיך עד שנברא עולם מתוקן, כך גם עלינו לדעת שחובתנו להמשיך ולנסות ומכל ניסיון אנו נבנים ומתקדמים יותר ויותר.

21 - לפני שנעבור לשלב הבא נחיד נקודה שהזכרנו. לאחר המפגש של יצחק ורבקה "ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאבהה וינחם יצחק אחרי אמו". התרגום מבאר שיצחק ראה שמעשיה של רבקה מתוקנים כמעשי שרה אמו ורק אז "ויקח את רבקה ותהי לו לאשה". יצחק לא מנותק מהעבר, יצחק זוכר את אמו, אבל הזיכרון אינו זיכרון של כמה טוב היה וכמה חסר לי היום אלא זיכרון שמשליך על בניית העתיד. יצחק מפיך לקחים מן העבר כדי לבנות את העתיד. נחזור שוב על הכלל. ההסתכלות על העבר כדי לשקוע בזיכרונות העבר פסולה אך הסתכלות על העבר כדי לבנות את העתיד טובה ואף רצויה!!

החשיבה על הזולת עוזרת לצאת מהמועקות

22-23 - על הנאמר "ויקם אברהם" מבאר ר' ירוחם שכאשר הוצרך אברהם לדבר עם בני חת, מיד "ויקם", כלומר שינה את מצבו הנפשי. אברהם היה שקוע באבל, מן הסתם גם בכה הרבה על שרה שהיתה שותפה שלו בכל פרסום שם ה' בעולם, אך כאשר נדרש ממנו לטפל בסוגיית הקבורה, אברהם מנגב את הדמעות רוחץ את פניו, טומן את צערו בקרבו ומדבר עם בני חת בנימוס ודרך ארץ. אברהם, מתוך חשיבה על הזולת יודע שכאשר מדברים עם אנשים אין זה דרך ארץ למרר בבכי.

אנו שלוחיו של מקום

28-29 – כשמת בנו של רבן יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לנחמו. כל אחד ניסה לנחם אך ללא הצלחה, עד שהגיע ר' אלעזר בן ערך ומשל לרבן יוחנן בן זכאי: למה הדבר דומה לאדם שהפקיד אצלו המלך פיקדון. בכל יום ויום היה בוכה וצועק ואומר אוי לי אימתי אצא מן הפיקדון הזה בשלום. אף אתה רבי היה לך בן קרא תורה מקרא נביאים וכתובים משנה הלכות ואגדות ונפטר מן העולם בלא חטא ויש לקבל עליך תנחומין כשהחזרת פיקדונך שלם. איני רוצה להתמקד באיך יצא הפיקדון מן העולם, אלא רק בכך שיש בידינו פיקדון. אדם מרגיש שדברים שייכים לו, ומשום כך כאשר הוא נאלץ להיפרד מדברים ש"שייכים" לו, הוא מרגיש קושי עד כדי חוסר תפקוד. כאשר אדם מרגיש שהוא רק שליח, שהוא שומר על פיקדון שכלל לא שייך לו, כאשר הפיקדון נלקח ממנו הוא מיישר מבט וממשיך הלאה. אין הדברים אמורים רק לגבי שכול ל"ע, אלא על כל החיים. כאשר אדם ניגש למשימות החיים מתוך תחושה של שליחות, גם אם ייקחו ממנו משימה מסוימת, גם אם הוא לא הצליח במשימה מסוימת, הוא מיד יהיה מוכן לקבל את המשימה הבאה. אך כאשר אדם מרגיש שהוא בעל הבית על עצמו ועל המשימות שלו כאשר הוא נאלץ להתנתק הוא מרגיש קושי גדול. הרב יונתן זקס מבאר שזו התחושה שליוותה את אברהם ותחושה זו היא שעזרה לו לקום ולהמשיך הלאה. אברהם שומע את קול ה' שאומר לו "הצעד הבא תלוי בך!!!". אלוקים נכנס לחיינו כקריאה מן העתיד הוא כמו מנופף לנו ביד מקצה אופק הזמן, מפציר בנו לצאת למסע ולבצע משימה שאיכשהו, בדרכיו הנסתרות של הבורא, נולדנו כדי למלא. איננו נמצאים בעולם במקרה. אנחנו כאן כי ה' רצה שנהיה כאן, ומפני שיש משימה שנועדנו להגשים. לא קל לגלות מהי. לפעמים אנו מגלים אותה רק אחרי שנים והרבה התחלות שגויות. אבל לכל אחד יש משהו שאלוקים קורא לו לעשות, עתיד שעדיין לא נוצר כי אם מחכה שניצור אותו... הרבה מן הכעס, השנאה והטינה בעולמנו נוצרו בידי אנשים המתפלשים בעבר ואשר, כמו אשת לוט, אינם מסוגלים ללכת הלאה. לסיפורים מהסוג הזה אין סוף טוב, רק עוד דמעות ואסונות. דרכו של אברהם בפרשת חיי שרה היא אחרת. בנה את העתיד - ורק אז פנה להתאבל על העבר.

חברים יקרים!

מותה של שרה בעקבות שמועת העקדה היתה נסיון לאברהם אבינו, האם אברהם ישקע באבלות ויתהה על הראשונות, או יקום ויבנה את העתיד. אברהם מלמדנו שאל לו לאדם לשקוע בחיי העבר עינינו תמיד נשואות אל העתיד ומתוך ההשקפה על העתיד אנו חיים את ההווה. שקיעה בחיי העבר מביאה את האדם למצב של קפאון, תסכול וייאוש. כדי לצאת ממועקות עלינו לחשוב על הזולת, החשיבה רק על עצמנו מקבעת אותנו ברגשות העבר, חשיבה על הזולת מחייבת אותנו להרים ראש ולהמשיך לצעוד קדימה. בנוסף על האדם לדעת שהוא שליח וכל שיש לו אינו אלא בגדר פיקדון. כאשר אדם מרגיש שהוא אינו בעל הבית הרבה יותר קל לו ליישר את המבט קדימה ולא לשקוע בחיי בעבר.

שבת שלום ומבורך!!!

